FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT MICHAEL B. ELMER

föredraget den 13 juli 1995 *

1. Genom förevarande begäran om förhandsavgörande ombedes domstolen ta ställning till hur rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet [1] skall tolkas i förhållande till en nationell rättsregel enligt vilken kvinnor befrias från receptavgift i samband med tillhandahållande av gratis medicin när de fyllt 60 år, medan män erhåller en motsvarande avgiftsbefrielse först när de fyllt 65 år.

De relevanta nationella rättsreglerna

2. Enligt artikel 77.1. a i National Health Service Act 1977 (nedan kallad "1977 års lag") kan Secretary of State fastställa regler för uttag av avgifter för tillhandahållande av läkemedel, medicin och andra hjälpmedel enligt lagen. Enligt artikel 83A.1a, som infördes genom Social Security Act 1988, kan det vidare fastställas regler för avgiftsbefrielse för vissa kategorier av personer. Dessa kategorier av personer kan avgränsas enligt artikel 83A.2 med hänsyn till ålder, sjukdomens art och disponibel inkomst.

3. Med stöd av dessa bestämmelser har Secretary of State utfärdat National Health Service, Statutory Instrument nr 419 (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989 (nedan kallade "1989 års förordning"). Enligt detta regelverk uttas en fast avgift i samband med tillhandahållande av receptbelagd medicin. Den medicin som tillhandahålles är gratis. Det har dessutom fastställts bestämmelser för avgiftsbefrielse. Av artikel 6.1c framgår således att någon avgift inte skall betalas av män som fyllt 65 år och kvinnor som fyllt 60 år. Dessa åldersgränser är för övrigt desamma som de lagstadgade åldersgränserna för tilldelning av ålderspension. Härutöver är barn och personer som lider av vissa närmare angivna sjukdomar befriade från skyldighet att erlägga receptavgifter.

* Originalspråk: danska.

1 — EGT nr L 6, 1979, s. 24.

De faktiska omständigheterna

4. Sökanden i målet vid den nationella domstolen, Cyril Richardson, är född den 18 augusti 1929. Den 9 mars 1993 hade han, som ännu inte fyllt 65 år och som således ännu inte uppfyllde de åldersmässiga villkoren för tilldelning av ålderspension, vänt sig skriftligen till Secretary of State for Health och klagat över receptavgifterna, särskilt det faktum att det skedde en diskriminering mellan män och kvinnor genom att kvinnor i åldern 60—64 år var befriade från receptavgifter medan män i samma ålder inte var det. Klagomålet avvisades i skrivelse av den 6 maj 1993.

Efter att Cyril Richardson den 2 september 1993 på ett apotek avkrävts en receptavgift om 4,75 UKL (motsvarande 5,55 ecu) i samband med tillhandahållande av medicin, väckte han den 3 november 1993 talan vid High Court of Justice, Queen's Bench Division om upphävande av de aktuella bestämmelserna i 1989 års Regulations, såsom stridande mot direktivet, och om ersättning.

De relevanta bestämmelserna i direktivet

5. Direktivet har antagits med stöd av artikel 235 i EG-fördraget och syftar enligt artikel 1 till att "på området social trygghet och när det gäller andra inslag av socialt skydd enligt artikel 3 successivt genomföra principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet".

Enligt artikel 3.1 äger direktivet tillämpning på:

"a) lagstadgade system som lämnar skydd vid

— sjukdom,

— invaliditet,

— ålderdom,

— olycksfall i arbetet samt yrkessjukdomar,

— arbetslöshet,

b) socialhjälp, om denna är avsedd att komplettera eller ersätta de system som nämns i a."

Principen om likabehandling innebär enligt artikel 4.1 att:

"... det inte skall förekomma någon som helst diskriminering på grund av kön, vare sig direkt eller indirekt ... i synnerhet vad beträffar

— systemens räckvidd och villkoren för tillgång till dem,

..."

Av artikel 7.1 a framgår att direktivet inte hindrar medlemsstaterna att från dess tillämpningsområde utesluta bland annat "avgörandet av pensionsålder för att bevilja ålders-och avgångspension och de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner".

Tolkningsfrågorna

6. High Court of Justice, Queen's Bench Division, har genom beslut av den 5 maj 1994 underställt domstolen följande frågor:

"1) Faller den befrielse från betalning av läkemedelskostnader som tillerkänns olika kategorier av personer med stöd av artikel 6.1 i National Health Service (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989, Statutory Instrument nr 419, eller vissa äldre personer med stöd av artikel 6.1c, inom tillämpningsområdet för artikel 3 i direktiv 79/7/EEG?

2) Om första frågan besvaras jakande, är artikel 7.1 a i direktiv 79/7 tillämplig i förevarande fall?

3) Om åsidosättande av direktiv 79/7 har skett, kan den direkta effekten av detta direktiv då åberopas till stöd för ett yrkande om skadestånd avseende tidsperioder före domens datum, av personer som inte väckt talan eller framställt ett motsvarande klagomål före detta datum?"

Den första frågan

7. Med den första frågan önskar den nationella domstolen skapa klarhet i om artikel 3.1 i direktivet omfattar en sådan ordning som den som finns i artikel 6.1 i 1989 års förordning, enligt vilken vissa personer befrias från skyldighet att betala receptavgifter i samband med tillhandahållande av receptbelagd medicin. Frågan är med andra ord om det är ett lagstadgat system som lämnar skydd vid sjukdom, ålderdom, m. m.

8. Cyril Richardson och kommissionen har till stöd för att artikel 3.1 omfattar en sådan ordning anfört att det nödvändiga faktiska och direkta sambandet mellan förmånen och en av de i artikel 3.1 uppräknade riskerna föreligger i nuvarande fall, eftersom det är fråga om ett lagstadgat system som har till syfte att lämna skydd vid sjukdom. Enligt Cyril Richardson är det samtidigt fråga om ett system som skyddar äldre mot de ekonomiska konsekvenser som följer av ålderdomen.

9. Förenade konungariket har anfört att den nationella regeln faller utanför direktivets tillämpningsområde, eftersom systemet har till syfte att skydda hälsan och inte att tillhandahålla social trygghet. Dessutom saknas det nödvändiga sambandet mellan förmånen och skyddet för en av de i artikel 3.1 uppräknade riskerna, eftersom det är fråga om en förmån till fördel för en bred krets av personer med dålig hälsa och inte om en särskild ordning för äldre.

10. Enligt domstolens fasta rättspraxis skall en förmån för att omfattas av direktivets tillämpningsområde helt eller delvis utgöra ett lagstadgat system som lämnar ett skydd mot en av de i artikel 3.1 i direktivet nämnda riskerna, eller som utgör en form av socialt bistånd med samma syfte [2].

11. Avgiftsbefrielsen i 1989 års förordning har genomförts med stöd av 1977 års lag. Kravet på att systemet skall vara lagstadgat är därför uppfyllt eftersom dess rättsliga grund utgörs av 1977 års lag och förmånen tilldelas på grundval av lag, utan att det sker en individuell och skönsmässig bedömning av mottagarens behov.

12. Det skall dessutom vara fråga om ett system. I detta uttryck kan enligt min mening inte inläsas några särskilda krav. Det är

2 — Se dom av den 24 juni 1986, Drake (150/85, Rec. s. 1995, punkt 21), dom av den 4 februari 1992, Smithson (C-243/90, Rec. s. I-467, punkt 12), samt dom av den 16 juli 1992, Jackson och Cresswell (C-63/91 och C-64/91, Rec. s. I-4737, punkt 15).

antagligen svårt att hitta ett mer neutralt uttryck. Det kan framför allt inte antas att uttrycket innebär att förmånen skall ingå som en del av ett större lagkomplex som tar sikte på social trygghet. Medlemsstaternas formella placering av en förmån i den ena eller den andra typen av lag bör inte påverka den enskilde medborgarens rättigheter enligt gemenskapsrätten [3]. Att en lagbestämmelse som ger medborgarna en viss förmån placerats i den ena eller andra typen av lag kan bero på lagtekniska, politiska och andra hänsyn och kan ibland vara en tillfällighet. Härav kan man inte utan vidare dra någon slutsats om bestämmelsens närmare innehåll. Detta måste i stället ske genom en närmare analys av den aktuella bestämmelsen [4].

13. Det måste enligt min mening vara tillräckligt att den lagstadgade förmånen själv utgör ett skydd mot en av de i bestämmelsen nämnda riskerna, varför bedömningen enligt artikel 3.1 i direktivet bör ta sin utgångspunkt i den konkreta förmånen. Det är endast i det fallet att den aktuella förmånen utgör en integrerad del av en överordnad samlad förmån som denna samlade förmån skall bedömas. En avgiftsbefrielse av det slag som återfinns i artikel 6.1 i 1989 års förordning framstår, enligt min mening, inte som en förmånskomponent som ingår som en integrerad del av en samlad förmån, utan innebär tvärtom en självständig och klart avgränsad förmån till fördel för äldre, barn och personer med särskilt angivna sjukdomar som erhåller receptbelagd medicin och som i annat fall skulle ha behövt betala en receptavgift.

14. Domstolen har tolkat artikel 3.1 så, att denna bestämmelse omfattar varje förmån som i vid mening skyddar mot en av de nämnda riskerna [5], däribland sjukdom och ålderdom. De närmare reglerna för utbetalning är inte avgörande, men systemet skall direkt och faktiskt vara knutet till skyddet för en av de nämnda riskerna [6].

15. I dom av den 4 februari 1992 i mål C-243/90, Smithson, fastslog domstolen att detta villkor inte är uppfyllt när det är fråga om ett system som har till syfte att tillförsäkra personer som har en faktisk inkomst som

3 — Det kan härvid hänvisas till domen av den 27 mars 1985, Hoeckx (249/83, Rec. s. 973, punkt 11), och till domen av samma datum, Scrivner (122/84, Rec. s. 1027, punkt 18), som emellertid båda två rörde tolkningen av artikel 4.1 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen (EGT nr L 149, s. 2).

4 — Om den formella placeringen skulle tillmätas betydelse skulle den för övrigt i förevarande fall tala för att det är fråga om ett system för social trygghet i direktivets mening, eftersom den rättsliga grunden för avgiftsbefrielsen återfinns i Social Security Act 1988.

5 — Se den ovan i fotnot 2 nämnda domen i målet Drake, punkt 23.

6 — Se de ovan i fotnot 2 nämnda domarna i målet Smithson, punkt 14, och Jackson och Cresswell, punkt 16.

understiger en beräknad inkomst ett särskilt bostadstillägg [7]. Utanför direktivets tillämpningsområde faller dessutom enligt domen av den 16 juli 1992 i förenade målen C-63/91 och C-64/91, Jackson och Cresswell, en förmån som ingår i ett generellt inkomst- och behovsrelaterat bidragssystem [8]. I dessa fall är det fråga om generella inkomstrelaterade system och inte om system som är specifikt inriktade på att trygga personer mot konsekvenserna av exempelvis sjukdom eller ålderdom [9].

16. Den i artikel 6.1 avhandlade förmånen har däremot till syfte att befria vissa kategorier av personer som har behov av receptbelagd medicin från kostnaden för den receptavgift som är förknippad med att utfå sådan medicin. Receptbelagd medicin är något man får i syfte att behandla, lindra eller förebygga sjukdom. Sjukdom är således en *conditio sine qua non* för avgiftsbefrielsen. Systemet kan därför antagas vara avsett att skydda mot risken för sjukdom och således vara omfattat av direktivets tillämpningsområde.

17. Det saknar betydelse att systemet är begränsat till att endast omfatta bestämda kategorier av sjukdomsdrabbade personer, nämligen barn och äldre och personer med särskilt uppräknade sjukdomar, eftersom de närmare reglerna för utbetalning av en förmån som nämnts inte är avgörande för hur den skall kvalificeras i relation till direktivet [10]. Det saknar även betydelse att det är fråga om en avgiftsbefrielse och inte ett kontant bidrag, eftersom medborgarna i båda fallen får en ekonomisk förmån.

18. Sammanfattningsvis är min uppfattning den att den första frågan som ställts av High Court bör besvaras så, att artikel 3.1 i direktivet skall tolkas på så sätt att ett system av det slag som artikel 6.1 i 1989 års förordning innehåller, och som berättigar vissa personer, däribland vissa äldre människor, till befrielse från receptavgifter, faller inom direktivets tillämpningsområde.

Den andra frågan

19. Med den andra frågan begär den nationella domstolen i praktiken att domstolen skall precisera sin tolkning av artikel 7.1 a i direktivet, enligt vilken direktivet inte

7 — Nämnd ovan i fotnot 2.

8 — Nämnd ovan i fotnot 2.

9 — I punkt 24 i domen i målet Drake, nämnt ovan i fotnot 2, framhöll domstolen att invaliditet var en grundförutsättning för utbetalning av förmånen.

10 — Se punkt 14 i den ovan i fotnot 2 nämnda domen i målet Smithson.

innebär något hinder för medlemsstaterna att från dess tillämpningsområde utesluta bland annat avgörandet av pensionsålder för att bevilja ålders-och avgångspension och de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner.

20. Cyril Richardson har anfört att artikel 7.1 a inte är tillämplig på ett system av det slag som återfinns i artikel 6.1 i 1989 års förordning, eftersom det saknas ett nödvändigt och objektivt samband mellan förmånen och den lagstadgade pensionsåldern.

21. Kommissionen är av den uppfattningen att domstolen redan har lämnat tillräcklig vägledning för tolkningen, varför kommissionen uppmanar domstolen att hålla sig till denna.

22. Förenade konungariket har hävdat att tillämpningen av artikel 7.1 a inte bör förutsätta ett nödvändigt samband mellan pensionsåldern och en annan förmån i strikt mening, utan att det härvid endast erfordras ett rimligt och proportionellt samband. Förenade konungariket har i det hänseendet framhållit att receptavgifterna utgör ett väsentligt bidrag till finansieringen av de offentliga utgifterna för medicin. De samlade utgifterna för medicin inom ramen för Family Health Service uppgick för år 1991/1992 till 2,3 miljarder UKL (motsvarande 2,7 miljarder ecu), medan receptavgifterna för år 1993/1994 inbringade 278 miljoner UKL (motsvarande 325 miljoner ecu).

23. Domstolen har tidigare haft tillfälle att uttala sig om innehållet i undantagsbestämmelsen i artikel 7.1 a [11]. Av denna praxis framgår att bestämmelsen, som ett undantag till en grundläggande gemenskapsrättslig princip, skall tolkas inskränkande [12]. Domstolen har vidare uttalat att artikel 7.1 a andra ledet endast omfattar diskriminering som har en objektiv och nödvändig koppling till skillnaden i pensionsålder [13]. Diskrimineringen skall därför vara objektivt nödvändig för att upprätthålla den ekonomiska jämvikten i ålderspensionssystemet eller i det samlade sociala trygghetssystemet eller för att säkerställa sambandet mellan ålderpensionssystemet och andra förmånssystem [14].

24. Vad gäller hänsynen till den ekonomiska jämvikten i pensionssystemet preciserade

11 — Se särskilt dom av den 7 juli 1992, Equal Opportunities Commission (C-9/91, Rec. s. I-4297), och dom av den 30 mars 1993, Thomas m. fl. (C-328/91, Rec. s. I-1247).

12 — Se den ovan i fotnot 11 nämnda domen i målet Thomas m. fl., punkt 8.

13 — Se den ovan i fotnot 11 nämnda domen i målet Thomas m. fl..

14 — Se den ovan i fotnot 11 nämnda domen i målet Thomas m. fl., punkterna 12, 15 och 16.

domstolen i den ovan nämnda domen i målet Thomas [15] att jämvikten inte påverkas på ett tillräckligt direkt sätt när det är fråga om en icke avgiftsbaserad förmån som utgår till personer som drabbats av en bestämd risk, utan hänsyn till i vilken omfattning de aktuella personerna genom avgifter kan ha intjänat en rätt till ålderspension.

25. Avgiftsbefrielsen enligt artikel 6.1 saknar samband med omfånget av rätten till ålderspension och finansieringen av detta pensionssystem. Ett upphävande av diskrimineringen skulle därför, enligt min mening, inte påverka den ekonomiska jämvikten i pensionssystemet.

26. Vad angår hänsynen till upprätthållandet av jämvikten i det samlade sociala trygghetssystemet inriktade sig domstolen i den ovan nämnda domen i målet Thomas på frågan huruvida en tilldelning av den aktuella förmånen skulle ge upphov till en förmånskumulation [16].

27. Mot denna bakgrund anser jag att det förhållandet att ett upphävande av diskrimineringen skulle medföra en ökning av de samlade utgifterna för icke avgiftsrelaterade system inte utgör tillräcklig grund för att tillgripa möjligheten till undantag. Avgörande är däremot om avsaknaden av en möjlighet att åberopa undantaget, skulle medföra att förmånstagaren skulle vara berättigad till flera förmåner som faktiskt täcker samma behov hos mottagaren. I föreliggande fall har det inte framkommit några upplysningar som tyder på att ett upphävande av diskrimineringen skulle ge upphov till en sådan kumulation av förmåner.

28. Vad avser hänsynen till sambandet mellan ålderspensionssystemet och andra förmåner är det på sin plats att erinra om att artikel 7.1 a som ett undantag till en grundläggande gemenskapsrättslig princip skall tolkas restriktivt. Kravet på ett nödvändigt och objektivt samband [17] skall därför tolkas så, att det inte är tillräckligt att personer som har uppnått normal pensionsålder vanligen upplever ett inkomstbortfall och följaktligen får ett ökat behov av kompletterande förmåner. Det föreligger inget nödvändigt samband mellan den normala pensionsåldern och en persons faktiska utträde ur arbetsmarknaden [18]. Det finns därmed inget objektivt nödvändigt samband mellan den normala pensionsåldern och en persons faktiska ekonomiska förmåner, än mindre vederbörandes behov av

15 — Se punkt 14. Målet rörde avslag på ansökningar om "severe disablement allowance" och "invalid care allowance" som ingivits av personer som fortsatt att arbeta efter att ha uppnått den normala pensionsåldern för kvinnor.

16 — Se punkt 15.

17 — Se den ovan i fotnot 11 nämnda domen i målet Thomas m. fl., punkt 20.

18 — Se dom av den 26 februari 1986, Marshall (152/84, Rec. s. 723, punkt 38).

mediciner. Däremot medger undantaget enligt min mening att medlemsstaterna låter det faktiska mottagandet av ålderspension medföra att en annan förmån tilldelas eller upphör. Den faktiska övergången till mottagande av ålderpension medför en objektiv ändring av vederbörandes förhållanden, som det kan vara befogat att ta hänsyn till vid tilldelningen av sociala trygghetsförmåner.

29. I förevarande fall har avgiftsbefrielsen gjorts beroende av att personen i fråga har uppnått en viss ålder, som dessutom motsvarar pensionsåldern, och inte av sökandens faktiska mottagande av ålderspension. Även det förhållandet att avgiftsbefrielsen kommer andra grupper än pensionärer tillgodo bör tillmätas betydelse. Därmed saknas enligt min uppfattning det i artikel 7.1 a föreskrivna objektiva och nödvändiga sambandet mellan avgiftsbefrielsen och fastställd pensionsålder.

30. Sammanfattningsvis vill jag föreslå att domstolen besvarar den andra frågan så, att artikel 7.1 a andra ledet i direktivet skall tolkas på så sätt att denna undantagsbestämmelse inte är tillämplig på ett system av det slag som återfinns i artikel 6.1 i 1989 års förordning.

Den tredje frågan

31. Med den tredje frågan ombedes domstolen i praktiken avgöra om det föreligger skäl att begränsa den direkta effekten av direktivet till tiden efter dagen för avkunnande av domstolens dom i förevarande mål [19].

32. Förenade konungariket har anmodat domstolen att begränsa domens rättsverkningar i tiden med hänsyn till förekomsten av berättigade förväntningar. Kommissionen har nämligen inte reagerat på en skrivelse av den 11 juni 1985, genom vilken Secretary of State i överensstämmelse med artikel 8.2 i direktivet underrättade kommissionen om systemet med avgiftsbefrielse. Dessutom skulle det vara besvärligt ur administrativ synvinkel att kontrollera det faktiska underlaget för framtida krav på återbetalning.

33. Cyril Richardson och kommissionen har häremot invänt att det inte föreligger skäl för begränsning, eftersom domstolens dom i detta mål inte skulle innebära någon nydaning i gemenskapsrättsligt hänseende och eftersom det inte har förekommit något

19 — Enligt domen av den 24 mars 1987, McDermott och Cotter (286/85, Rec. s. 1453, punkt 16), har artikel 4.1 i direktivet, som innehåller ett förbud mot diskriminering på grund av kön, direkt effekt.

beteende från en gemenskapsinstitutions sida som kunde ha givit upphov till berättigade förväntningar hos Förenade konungariket. Kommissionens eventuella passivitet är inte tillräcklig för att utgöra ett sådant beteende. De ekonomiska konsekvenserna kan inte i sig själva utgöra skäl för en begränsning av rättsverkningarna i tiden av en viss dom.

34. Enligt fast rättspraxis är rättsverkningarna av domstolens tolkning av en rättsakt inte begränsade till tiden efter meddelande av dom. Domstolens tolkning av en rättsakt fastslår ju endast hur rättsakten skall förstås och hela tiden borde ha förståtts. Det ankommer uteslutande på domstolen att besluta om en begränsning av domens rättsverkningar i tiden [20], men det är endast undantagsvis som tillämpningen av en allmän rättssäkerhetsprincip ger anledning till detta [21]. Vid den närmare prövningen har domstolen fäst avgörande vikt vid huruvida avgörandet representerar en nydaning i gemenskapsrätten [22], vid frågan om det till följd av en gemenskapsinstitutions beteende eller tillkännagivande har förelegat rimlig anledning att tro att det inte förelåg någon konflikt med gemenskapsrätten [23] samt, slutligen, vid de faktiska konsekvenserna av att inte begränsa domens rättsverkningar i tiden [24].

35. De ekonomiska konsekvenserna för medlemsstaten av domen kan inte i sig utgöra skäl för en sådan begränsning [25].

36. Kommissionens passivitet i samband med de brittiska myndigheternas underrättelse enligt artikel 8.2 i direktivet utgör inte heller ett tillräckligt skäl för begränsning [26]. Medborgarnas rättigheter enligt gemenskapsrätten beror på rättsreglernas innehåll och inte på kommissionens förhållningssätt. Kommissionens skönsmässiga rätt att avgöra om den skall inleda ett förfarande enligt artikel 169 i EG-fördraget [27] måste för övrigt även gälla för ett underrättelseförfarande av det slag som anges i direktivet.

20 — Se exempelvis dom av den 2 februari 1988, Blaizot (24/86, Rec. s. 379), dom av den 17 maj 1990, Barber (C-262/88, Rec. s. I-1889), och dom av den 26 april 1994, Roquette Frères (C-228/92, Rec. s. I-1445).

21 — Se exempelvis den ovan i fotnot 20 nämnda domen i målet Blaizot, punkt 28, och i målet Barber, punkt 41.

22 — Se exempelvis den ovan nämnda domen i målet Blaizot, punkt 31.

23 — Se exempelvis domen av den 8 april 1976, Defrenne (43/75, Rec. s. 455, punkterna 72 och 73); den ovan i fotnot 20 nämnda domen i målet Blaizot, punkterna 32 och 33; den ovan i fotnot 20 nämnda domen i målet Barber, punkt 43; domen av den 16 juli 1992, Legros m. fl. (C-163/90, Rec. s. I-4625, punkterna 31, 32 och 33).

24 — Se exempelvis den ovan i fotnot 23 nämnda domen i målet Defrenne, punkt 74, och den ovan i fotnot 20 nämnda domen i målet Blaizot, punkt 34.

25 — Se exempelvis domen av den 31 mars 1992, Dansk Denkavit och Poulsen Trading (C-200/90, Rec. s. I-2217, punkterna 20, 21 och 22).

26 — Underrättelsen utgör på sin höjd en upplysning om de brittiska myndigheternas uppfattning beträffande tillämpningsområdet för direktiv 79/7.

27 — Se exempelvis domen av den 17 maj 1990, Sonito m. fl. (C-87/89, Rec. s. I-1981, punkt 6).

37. Slutligen måste under alla förhållanden domstolens senare rättspraxis angående tolkningen av artikel 7.1 i direktivet ha avlägsnat varje form av berättigad förväntning som medlemsstaten kan ha haft [28].

38. Det saknas således skäl att begränsa domens rättsverkningar i tiden och jag föreslår därför att den tredje frågan skall besvaras så, att det i förevarande fall saknas skäl att begränsa domens rättsverkningar i tiden. Den direkta effekten av direktivet kan därmed även åberopas till stöd för krav som avser tiden före meddelande av domstolens dom i målet. Detta gäller även om kravet framställs av personer som inte har väckt talan eller framställt krav före nämnda tidpunkt.

Förslag till avgörande

39. Jag föreslår mot ovan angiven bakgrund att domstolen lämnar följande svar på de frågor som genom beslut av den 5 maj 1994 förts vidare av High Court of Justice, Queen's Bench Division.

1) Artikel 3.1 i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet skall tolkas så, att ett system av det slag som återfinns i artikel 6.1 i National Health Service (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989, Statutory Instrument nr 419, och som berättigar vissa personer, däribland vissa äldre människor, till befrielse från receptavgifter, omfattas av direktivets tillämpningsområde.

28 — Beträffande relevansen av efterföljande rättspraxis kan det hänvisas till dom av den 11 mars 1981, Worringham och Humphreys (69/80, Rec. s. 767, punkt 33), dom av den 27 maj 1981, Essevi och Salengo, (142/80 och 143/80, Rec. s. 1413, punkt 34), samt den ovan i fotnot 25 nämnda domen i målet Dansk Denkavit och Poulsen Trading, punkt 21.

2) Artikel 7.1 a i direktiv 79/7/EEG skall tolkas så, att denna bestämmelse inte är tillämplig på ett system av det slag som återfinns i artikel 6.1 i National Health Service (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989, Statutory Instrument nr 419.

3) Det saknas skäl att begränsa domens rättsverkningar i tiden, vilket innebär att den direkta effekten av direktiv 79/7/EEG även kan åberopas till stöd för krav som avser tiden före meddelande av domstolens dom i målet. Detta gäller även om kravet framställs av personer som inte har väckt talan eller framställt krav före nämnda tidpunkt.